

A SZOCIÁLIS PÁRBESZÉD

A szociális párbeszéd az európai szociális modell alapvető alkotóeleme. Lehetővé teszi a szociális partnerek (a vezetőség és a munkavállalók képviselői) számára, hogy – többek között megállapodások révén – aktívan részt vegyenek az európai szociális és foglalkoztatáspolitikák kialakításában.

JOGALAP

Az [Európai Unió működéséről szóló szerződés](#) (EUMSZ) 151–156. cikke.

CÉLKITŰZÉSEK

Az EUMSZ 151. cikke értelmében a vezetők és a munkavállalók közötti párbeszéd előmozdítása az Európai Unió és a tagállamok közös célkitűzései közé tartozik. A szociális párbeszéd célja, hogy a szociális partnerek döntéshozatalba és végrehajtásba történő bevonása révén javítsa az európai kormányzást.

EREDMÉNYEK

A. Az uniós szintű (kétoldalú) szociális párbeszéd fejlődése

Az 1957. évi Római Szerződés értelmében a Bizottság egyik feladata az, hogy elősegítse a tagállamok közötti szoros együttműködést az egyesülési jog, valamint a munkaadók és a munkavállalók közötti kollektív tárgyalások tekintetében. E rendelkezés végrehajtására mindazonáltal csak sok évvel később került sor.

A Bizottság elnöke, Jacques Delors kezdeményezésére 1985-ben elindított, a szociális párbeszéddel kapcsolatos Val Duchesse-i folyamat célja az Európai Szakszervezetek Szövetsége (ESZSZ), az Európai Gyáriparosok és Munkáltatók Szervezeteinek Szövetsége (UNICE) és az Állami és Közszolgáltatási Vállalatok Európai Központja (CEEP) által képviselt szociális partnereknek a belső piaci folyamatokba történő bevonása volt. E folyamat eredményeként számos közös nyilatkozatot adtak ki a foglalkoztatásról, az oktatásról és a képzésről, valamint egyéb szociális kérdésekről.

Az [Egységes Európai Okmány](#) (118b. cikke) 1986-ban jogalapot teremtett a „közösségi szintű szociális párbeszéd” fejlesztésére, és formát öltött az európai szociális párbeszéd, elsőként az 1992-től szociális párbeszédért felelős bizottság néven ismert irányítóbizottság létrejöttével, amely az európai szintű kétoldalú szociális párbeszéd legfontosabb fóruma. A szociális párbeszédért felelős bizottság évente háromszor-négyszer ülészik.

1991-ben az UNICE, az ESZSZ és a CEEP közös megállapodást fogadott el, amelyben kötelező konzultációt szorgalmaztak a szociális partnerekkel a szociális ügyekkel kapcsolatos jogalkotás terén, valamint arra vonatkozóan, hogy a szociális partnereknek lehetőségük legyen közösségi szintű keretmegállapodások megtárgyalására. Ezt a felhívást a Maastrichti Szerződéshez csatolt szociálpolitikai megállapodás ismerte el, amely alkotmányosan elismert szerepet biztosított a szociális partnerek számára a közösségi jogalkotási folyamatban. A szociális partnereknek nemzeti szinten lehetőségük nyílt arra, hogy kollektív megállapodás útján hajtsanak végre irányelveket.

A szociálpolitikai megállapodás bekerült az [Amszterdami Szerződésbe](#) (1997), így végre egységes keret jött létre az Unióban megvalósuló szociális párbeszéd tekintetében. E folyamat ágazatközi eredményeinek tekinthetők a szülői szabadságra (1995), a részmunkaidőre (1997) és a határozott ideig tartó munkavégzésre (1999) vonatkozó keretmegállapodások, amelyek végrehajtására tanácsi irányelvek révén került sor.

A [Lisszaboni Szerződés](#) (2009) még jobban hangsúlyozta a szociális partnerek szerepét (az EUMSZ 152. cikke), kiemelve, hogy elő kell segíteni a párbeszédet, a partnerek önállóságának és sokszínűségének tiszteletben tartása mellett.

A 2008-as gazdasági és pénzügyi válság következtében azonban a szociális párbeszéd egyre nagyobb nyomás alá került, és ezzel egy időben a decentralizáció, a kollektív szerződés hatálya alá tartozók arányának csökkenése, valamint a bérpolitikába történő állami beavatkozás miatt is meggyengült. A fentiekre való tekintettel, valamint mivel a válság leküzdésében azok a tagállamok voltak a legsikeresebbek, amelyekben a szociális partnerség a legerősebb, a Bizottság elnöke, Jean-Claude Juncker egy 2015. márciusi magas szintű konferencián bejelentette a „szociális párbeszéd megújítását”. 2016 júniusában a szociális partnerek, a Bizottság és az Európai Unió Tanácsának elnöksége is aláírta azt a négyoldalú megállapodást, amely megerősítette az európai szociális párbeszéd alapvető szerepét az uniós szakpolitikai döntéshozatalban, többek között az európai szemeszterben. 2017 novemberében a tisztességes munkafeltételekről és a növekedésről szóló göteborgi szociális csúcstalálkozón a Parlament, a Bizottság és a Tanács kihirdette [a szociális jogok európai pillérét](#) (a továbbiakban: a pillér). E pillér többek között rendelkezik a szociális partnerek autonómiájának és kollektív fellépéshez való jogának tiszteletben tartásáról, valamint elismeri arra irányuló jogait, hogy – egyebek mellett kollektív megállapodások révén – részt vegyenek a foglalkoztatási és szociális politikák kialakításában és végrehajtásában. A szociális jogok európai pillérével kapcsolatos legutóbbi jogalkotási kezdeményezés, [az EU-ban biztosítandó megfelelő minimálbérékről szóló irányelvre irányuló bizottsági javaslat](#) (COM(2020) 0682) jelentős lépést jelent, mivel megerősíti a kollektív tárgyalások alkalmazását a bérmegállapítás tekintetében, és arra kötelezi a kevesebb mint 70%-os kollektív tárgyalási lefedettséggel rendelkező tagállamokat, hogy dolgozzanak ki cselekvési tervet a kollektív tárgyalások előmozdítására.

B. Az uniós szintű szociális párbeszéd eredményei

Az EUMSZ 154. cikke értelmében a Bizottságnak konzultálnia kell a szociális partnerekkel, mielőtt bármilyen fellépést tenne a szociálpolitika terén. A szociális

partnerek ezt követően dönthetnek úgy, hogy inkább egymás között kezdenek tárgyalásokat a megállapodás érdekében. Ehhez kilenc hónap áll rendelkezésükre, melynek letelte után:

1. megállapodást köthetnek, és közösen felkérhetik a Bizottságot egy tanácsi végrehajtási határozatra irányuló javaslat előterjesztésére;
2. vagy megállapodást köthetnek, és azt saját külön eljárásaiknak és gyakorlataiknak, illetve a tagállamok eljárásainak és gyakorlatainak megfelelően végrehajthatják („önkéntes” vagy a későbbiekben „autonóm” megállapodások); vagy
3. dönthetnek úgy, hogy nem tudnak megállapodásra jutni, és ebben az esetben a Bizottság folytatja az érintett javaslattal kapcsolatos munkát.

Az EUMSZ 153. cikke értelmében a szociális partnereket bármely tagállam megbízhatja az európai szinten aláírt kollektív megállapodásokról szóló tanácsi határozatok végrehajtásával.

Az 1998. május 20-i [98/500/EK bizottsági határozatot](#) követően 1998-tól az ágazati szociális párbeszéd szintén jelentős mértékben fejlődött. A főbb gazdasági területeken létrehozott számos bizottság értékes eredményeket ért el. Elfogadtak három, a tengerészek munkaidejének szervezéséről (1998), a légi közlekedésben dolgozók munkaidejének szervezéséről (2000), valamint a vasúti szektorban a határokon átnyúló interoperábilis szolgáltatásokat ellátó utazó munkavállalók alkalmazási feltételeinek egyes szempontjairól (2005) szóló megállapodást, és azokat tanácsi határozatok révén hajtották végre. A 2006 áprilisában aláírt „[Megállapodás a dolgozók egészségvédelméről a kristályos szilícium-dioxid és a kristályos szilícium-dioxid tartalmú termékek megfelelő kezelésére és használatára vonatkozó előírások alapján](#)” című dokumentum volt az első ágazatközi megállapodás. Ezt egyéb, tanácsi irányelvek révén végrehajtott ágazati megállapodások követték: a munkaidő-szervezés egyes szempontjainak a belvízi hajózási ágazaton belüli szabályozásáról szóló megállapodás ([2014/112/EU tanácsi irányelv](#)), az egészségügyi dolgozók éles vagy hegyes eszközök által okozott sérülésekkel és fertőzésekkel szembeni védelméről szóló megállapodás ([2010/32/EU tanácsi irányelv](#)), a tengerhalászati ágazatról szóló megállapodás ([\(EU\) 2017/159 tanácsi irányelv](#)), valamint a tengeri szállítási ágazat szociális partnerei közötti megállapodás ([\(EU\) 2018/131 tanácsi irányelv](#)).

Más megállapodások esetében azonban a Bizottság úgy döntött, hogy nem tesz javaslatot tanácsi határozatra.

A fodrászati ágazat szociális partnerei 2012 áprilisában megállapodást kötöttek a fodrászoknak nyújtandó egészségügyi és biztonsági iránymutatásokról, és tanácsi végrehajtási határozatot kérelmeztek. Néhány tagállam azonban ellenezte ezt. 2016 júniusában a fodrászati ágazat új európai keretmegállapodást írt alá a munkahelyi egészség és biztonság védelméről, melyben ismét kérelmezte a tanácsi határozat révén történő végrehajtást. A minőségi jogalkotási programra hivatkozva a Bizottság úgy határozott, hogy a tanácsi határozatra irányuló javaslat benyújtását megelőzően arányos hatásvizsgálatot hajt végre. Juncker elnöknek írt nyílt levelükben a szociális partnerek kifogásolták a hatásvizsgálati eljárás annak igazolására történő felhasználását, hogy a megállapodást nem nyújtják be a Tanácsnak. 2018 elején

a Bizottság arról tájékoztatta a szociális partnereket, hogy nem javasol tanácsi határozatot, és ehelyett egy cselekvési terv révén támogassák a megállapodás önálló végrehajtását. A szociális partnerek elfogadták a javaslatot, de fenntartották a jogot, hogy a későbbiekben tanácsi határozat meghozatalát kérik, ha az eredmények nem lennének kielégítőek. 2019 decemberében a foderászati ágazat szociális partnerei és a Bizottság megállapodásra jutott egy közösen elfogadott, a megállapodás önálló végrehajtását támogató intézkedéscsomagról.

2018. március 5-én a Bizottság arról tájékoztatta a központi kormányzatok szociális partnereit, hogy nem javasolja, hogy a Tanács irányelvként hajtsa végre a tájékoztatáshoz és konzultációhoz való joggal kapcsolatos 2015-ös megállapodást (2.3.6.). A Közszolgálati Szakszervezetek Európai Szövetsége (EPSU) által kezdeményezett jogi lépések nyomán a Bíróság 2019. október 24-én úgy határozott, hogy a Bizottságnak kezdeményezési jogköréből adódóan jogában áll eldönteni, hogy a szociális partnerek megállapodásait valamennyi uniós tagállamban jogilag kötelező érvényűvé teszi-e. Az EPSU fellebbezést nyújtott be a szóban forgó határozat ellen.

A fent említett második lehetőségnek megfelelően a távmunkáról szóló, 2002-es megállapodás volt az első, amelyet „autonóm megállapodásként” hajtottak végre. Ezt egyéb autonóm megállapodások is követték, például a munkahelyi stresszről és a határokon átnyúló interoperábilis szolgáltatásokat ellátó mozdonyvezetők európai engedélyéről (2004-ben), a munkahelyi zaklatásról és erőszakról (2007-ben), a befogadó munkaerőpiacokról (2010-ben), a tevékeny időskorról és a nemzedékek közötti szolidaritásról (2017-ben), valamint a digitalizációról (2020-ban).

A szociális partnerek ezenkívül a harmadik lehetőséggel összhangban számos esetben nem tudtak megállapodásra jutni. A munkaerő-kölcsönzés keretében történő munkavégzéssel kapcsolatos keretmegállapodásról szóló tárgyalások például 2001 májusában sikertelenül végződtek. 2002 márciusában ezért a Bizottság a szociális partnerek között kialakult konszenzus alapján irányelvre irányuló javaslatot terjesztett elő, és 2008-ban elfogadták a munkaerő-kölcsönzés keretében történő munkavégzésről szóló irányelvet (2008/104/EK irányelv). Hasonlóképpen, miután a szociális partnerek nem mutattak hajlandóságot, hogy tárgyalásokba bocsátkozzanak, a Bizottság 2004-ben javaslatot terjesztett elő a munkaidő-irányelv (2003/88/EK irányelv) felülvizsgálatára vonatkozóan. A Parlament, a Bizottság és a Tanács 2009-ben nem tudott megállapodásra jutni, az európai szociális partnerek közötti, egy éven át tartó tárgyalási folyamat pedig 2012 decemberében szintén kudarcba fulladt, mivel az ügyeleti idő kezelésének kérdésében jelentősek voltak a nézeteltérések. A Bizottság 2013-ban újraindította a felülvizsgálatra és a hatásvizsgálatra irányuló folyamatot, 2015-ben nyilvános konzultációt folytatott, valamint 2017-ben végrehajtási jelentést készített és [értelmező közleményt](#) bocsátott ki. A munkaidő szempontjából releváns néhány szempont azóta már bekerült más jogi aktusokba, például a munka és a magánélet közötti egyensúly megteremtéséről szóló, valamint az átlátható és kiszámítható munkafeltételekről szóló irányelvekbe, illetve a vezetési időről szóló módosított rendeletbe.

C. Háromoldalú szociális párbeszéd

Már az európai integráció kezdetétől fogva fontosnak tartották, hogy a közösségi jogszabályok kidolgozásába bevonják az érdekelt gazdasági és társadalmi feleket. Erre az ESZAK Tanácsadó Bizottsága és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság szolgál tanúbizonysággal. Az 1960-as évek óta számos tanácsadó bizottság támogatja a Bizottságot. 1970-től 2003-ig a háromoldalú szociális párbeszéd egyik legfontosabb európai szintű fóruma a Foglalkoztatási Állandó Bizottság volt. 2003-ban a Növekedési és Foglalkoztatási Háromoldalú Szociális Csúcstalálkozó lépett az állandó bizottság helyébe. A csúcstalálkozó résztvevőit az EU Tanácsának soros elnöksége, a két soron következő elnökség, a Bizottság és a szociális partnerek magas szintű képviselői alkotják, és célja, hogy megkönnyítse a konzultációt. A csúcstalálkozóra legalább évente kétszer, az Európai Tanács tavaszi és őszi csúcstalálkozóit megelőzően kerül sor.

AZ EURÓPAI PARLAMENT SZEREPE

A Parlament álláspontja szerint a **szociális párbeszéd** a tagállamok hagyományainak egyik nélkülözhetetlen eleme. Foglalkoztatási és Szociális Bizottsága uniós szinten gyakran intéz felhívást a szociális partnerekhez, hogy ismertessék nézeteiket. A Parlament emellett több ízben emlékeztette a Bizottságot arra, hogy olyan koherens uniós iparpolitikára van szükség, amelyben a szociális partnerek kulcsszerepet játszanak. A Lisszaboni Szerződés rendelkezik a Parlament arra irányuló jogáról, hogy tájékoztatást kapjon az uniós szinten megkötött kollektív megállapodások végrehajtásáról (az EUMSZ 155. cikke), valamint a tagállamok közötti együttműködés ösztönzésére irányuló bizottsági kezdeményezésekről (az EUMSZ 156. cikke), beleértve az egyesülési jog, valamint a kollektív tárgyalások területét is.

A gazdasági válság közepette a Parlament [az atipikus szerződésekről, a foglalkoztatási pályák megóvásáról, a rugalmas biztonságról és a szociális párbeszéd új formáiról szóló, 2010. július 6-i állásfoglalásában](#) kiemelte, hogy a szociális párbeszéd elengedhetetlen az Európa 2020 stratégia foglalkoztatási célkitűzéseinek teljesítéséhez. 2012 januárjában hangsúlyozta, hogy azzal, hogy az éves növekedési jelentés ajánlásai a költségvetési konszolidációt helyezik előtérbe, nemcsak a munkahelyteremtést és a szociális jólétet akadályozzák, hanem magát a szociális párbeszédet is. A Parlament [a trojka szerepének és műveleteinek foglalkoztatási és szociális vetületeiről szóló, 2014. március 13-i állásfoglalásában](#), majd [az egységes piacnak a 2017-es európai szemeszter keretében történő irányításáról szóló, 2017. február 15-i állásfoglalásában](#) kérte a szociális partnerek szerepének megerősítését az új gazdasági kormányzási folyamatban.

Hasonlóképpen, [a tagállamok foglalkoztatáspolitikáira vonatkozó iránymutatásokról szóló tanácsi határozatra irányuló javaslatról szóló, 2018. április 19-i állásfoglalásában](#) felszólította a Bizottságot és a tagállamokat, hogy fokozzák a valódi, a pusztán konzultáción túlmutató szociális párbeszédet segítő konkrét támogatást. 2019. április 16-án [az átlátható és kiszámítható munkafeltételekről szóló új irányelvről elfogadott állásfoglalásában](#), valamint [az Európai Munkaügyi Hatóság létrehozására irányuló javaslatról szóló állásfoglalásában](#) a Parlament ismételten hangsúlyozta, hogy

a szociális partnerek autonómiáját, a munkavállalók és munkáltatók képviselőjeként történő fellépésre való képességüket és a nemzeti munkaügyi kapcsolatrendszerek sokféleségét mindig tiszteletben kell tartani.

A Parlament a Covid19-válság kitörése óta hangsúlyozza, hogy minden szinten megfelelő szociális párbeszédre van szükség az uniós helyreállítási terv sikeres végrehajtása érdekében ([az euróövezet 2020-as foglalkoztatási és szociális politikájáról szóló, 2020. október 22-i állásfoglalás](#)). Az állásfoglalás kiemelte, hogy a szociális párbeszéd és a kollektív tárgyalás kulcsfontosságú eszköz a munkaadók és a szakszervezetek számára ahhoz, hogy tisztességes béreket és munkafeltételeket tudjanak kialakítani, valamint hogy ha a kollektív tárgyalás rendszere szilárd, az növeli a tagállamok rezilienciáját gazdasági válságok idején. A Parlament emellett ismételten felhívta a Bizottságot és a tagállamokat, hogy támogassák a szociális partnerek kapacitásépítését, valamint biztosítsák a szociális partnerek teljes mértékű bevonását a szakpolitikai döntéshozatalba, többek között az európai szemeszterbe, és a kollektív szerződések tiszteletben tartását a közbeszerzések során.

Aoife Kennedy / Zahra Boudalaoui-Buresi
11/2020

